

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

18(27)

2018

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LII VILNIUS 2018

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Jonathan Hill

Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Lietuvos edukologijos universitetas / Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

Tel. / Phone: + 370 5 262 9410

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

www.istorija.lt

vytis.cubrinskas@vdu.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,

SocINDEX with Full Text; Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. LIP-078/2016)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	5
Editorial (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Chris Hann

Ritual and Economy: From Mutual Embedding to Non-Profit Festivalisation in Provincial Hungary	9
Ritualas ir ekonomika: nuo abipusės nesuprekinotos ekonomikos iki nevyriausybės festivalizacijos provincinėje Vengrijoje. Santrauka	33

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Kaimynystės ryšiai šių dienų kultūroje: atvejais iš Vilniaus apylinkių	35
Neighbourly Ties in Contemporary Culture: Cases from the Vilnius Area. Summary	59

Darius Daukšas

Tarp tapimo norvegu ir buvimo lietuviu: Norvegijos lietuvių pilietybės sampratos	63
Caught between Becoming a Norwegian and Staying a Lithuanian: Concepts of Citizenship among Lithuanian-Norwegians. Summary	85

Jolanta Kuznecovienė

<i>Gyvenimas ant sūpuoklių</i> : lietuvių diasporos antrosios kartos identiteto dilemos	87
<i>On the Swings</i> : Identity Dilemmas of the Second-Generation Lithuanian Diaspora. Summary	107

Audronė Daraškevičienė

Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris	109
Bringing up a Child in Contemporary Lithuania: Parental Attitudes. Summary	127

Žilvytis Šaknys

Valstybės (Tautos) švenčių formavimo ypatumai 1918–1940 m. Lietuvoje ...	129
State (National) Holidays in Lithuania between 1918 and 1940. Summary	151

Diskusijų forumas / Forum

Christian Giordano

- From Political Subjectivity to Political Intentionality: The Predominance
of Society over the Individual 155
- Nuo politinio subjektyvumo iki sąmoningumo: visuomenės
dominavimas prieš individą. Santrauka 170

Mokslinis pranešimas / Special Lecture

Orvar Löfgren

- Mano ar mūsų? Namai kaip moralinė ekonomika 173

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas. B. Kulnytė,
E. Lazauskaitė (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 197
- Jonas Vitartas (Jan Michał Witort, 1853–1903). Rinktiniai raštai 1.
A. Čepaitienė (sud.) (*Venantas Mačiekus*) 202
- Gražina Žumbakienė. Senieji Lietuvos gėlių darželiai: kvapnūs,
puošnūs, gydantys (*Loreta Martynėnaitė*) 206
- Etnografija. Metraštis 26 [skirta V. Miliui]. E. Lazauskaitė,
Ž. Šaknys (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 208

Konferencijos / Conferences

- Amerikos antropologijos asociacijos 116-asis forumas Vašingtone
(*Vytis Čiubrinskas*) 213
- EASA 15-oji konferencija Stokholme (*Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas*) ... 216
- AABS konferencija 2018 (*Audronė Daraškevičienė, Vida Savoniakaitė,
Skaidrė Urbonienė*) 219
- III nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas Ethnologica“
(*Vaida Rakaitytė*) 222

Sukaktys / Anniversaries

- Petrui Kalniui – 70 (*Žilvytis Šaknys*) 225

In Memoriam

- Netekome Marijos Mastonytės-Miliuvienės (*Žilvytis Šaknys, Petras Kalnius*) ... 229

Konferencijos

Amerikos antropologijos asociacijos 116-asis forumas Vašingtone

2017 m. lapkričio 29–gruodžio 2 d. Vašingtone vyko 116-asis kasmetinis Amerikos antropologų asociacijos (*American Anthropological Association, AAA*) susirinkimas – šitaip savo suvažiavimą įvardija didžiausia pasaulyje antropologijos asociacija. Jos forumai – vieni reikšmingiausių renginių antropologijos pasaulyje ir suburia tūkstančius šios srities profesionalų. Pati asociacija buvo įkurta daugiau nei prieš šimtą metų, o prie jos lopšio stovėjo tokie antropologijos klasikai kaip Franzas Boasas ir Ruth Benedict. Šiandien asociacija telkia daugiau nei 10 000 narių.

Kitaip nei Europoje, kur antropologija yra socialinis-humanitarinis mokslas, Amerikoje antropologiją tradiciškai sudaro keturios šakos: biologinė arba fizinė antropologija, kultūrinė antropologija, lingvistinė antropologija ir archeologija. Tai lemia, kad Amerikoje antropologija yra didžiulis ir platus mokslas, o studentai klausosi paskaitų iš visų keturių antropologijos šakų. Šiuo principu formavosi ir asociacija. Šiandien Amerikos antropologų asociacija yra sudaryta iš keliasdešimt atskirų asociacijų, atstovaujančių įvairiausioms antropologijos šakoms ir rengenčių atskiras konferencijas bei leidinius (tarp jų *American Anthropologist, American Ethnologist, Cultural Anthropology* ir daug kitų), tačiau kasmet susitinkančių šioje bendroje konferencijoje.

AAA – nelyginant asociacijų asociacija. Į ją įeina daug regioninėms antropologijos studijoms skirtų draugijų, pavyzdžiui, afrikanistų, Lotynų Amerikos ir Kari-

bų, Šiaurės Amerikos, Europos, Vidurio Rytų bei Rytų Azijos draugijos. Taip pat draugijos, sukurtos pagal antropologijos subdisciplinas, pavyzdžiui: medicinos, ekonomikos, aplinkos, politinės ir teisinės antropologijos, edukacinės, muziejų, žemdirbystės, kognityvinės, maisto, religijos, darbo, lingvistinės, urbanistinės ir nacionalizmo-transnacionalizmo / globalizacijos antropologijos bei taikomosios ar vizualiosios antropologijos ir kt. draugijos.

AAA suvažiavimai, kaip ir šis Vašingtone, – milžiniški renginiai, į kuriuos kasmet suvažiuoja nuo 5000 iki 8000 įvairių sričių antropologų. Šiais metais tai vyko, kaip minėta, jau 116-ą kartą, dalyvavo per 6500 atstovų iš 75 šalių, suorganizuotos 844 teminės sesijos.

Didžiausią įspūdį iš šio forumo paliko ne tik jo mastas, bet ir lygis – galėjai sutikti žymiausius šių laikų antropologus, iš kurių darbų studentai mokosi čia, Lietuvoje, ir visame pasaulyje. Gera, net pavydu, kad jie ten, Amerikoje, turi daug daugiau galimybių bendradarbiauti, antropologija yra išties plati disciplina, turinti itin didelę mokslo bendruomenę. Čia nemažai ir lietuvių kilmės antropologų, tiek iš jaunosios, tiek iš senosios kartos emigrantų, prisidėjusių prie antropologijos Lietuvoje kūrimo. Pavyzdžiui, Neringa Klumbytė (Majamio universitetas, JAV) šioje konferencijoje vadovavo vienai iš Europos antropologijos asociacijos surengtų sekcijų, skirtų postsocialistinių kraštų suverenumo studijoms, ir čia išsiskyrė jos pačios perskaitytas pranešimas „Būk pasirusęs

karui: suverenumas, visuomenė ir skaldančioji geopolitika Lietuvoje po 2014", o diskutantėmis buvo žymios postsocializmo antropologijos ekspertės iš JAV – Nancy Ries ir Catherine Wanner.

Antrąją konferencijos dieną dirbo Politinės ir teisinės antropologijos draugijos viena iš sekcijų, kurią organizavome kartu su kolega Jonathanu Hillu iš Pietų Ilinojaus universiteto (JAV). Ji vadinosi „Žmogaus teisės ir politinis subjektyvumas šiuolaikiniuose kontekstuose: migracijos, socialiniai judėjimai ir kontrkultūriniai judėjimai“. Kėlėme klausimą, kaip antropologija gali prisidėti tyrinėjant įtampas, atsirandančias tarp universalistinių Žmogaus teisių ir atskirų valstybių teisiųjų pilietinių ir politinių reguliavimų, taikomų tiek piliečiams, tiek nuolatiniams gyventojams, tiek ir neturintiems visų teisių bei tiesiog vizituojantiems. Tos įtampos akivaizdžiausiai patiriamos tarp politinių pabėgėlių bei ekonominių migrantų, emigruojančių ar bėgančių iš karo zonų ir iš skurdo ar prievartos apimtų kraštų. Panašios įtampos kyla ir pačiose valstybėse mažumoms atsidūrus nuskurdintose ir kitose diskriminacinėse situacijose. Pavyzdys – čiabuvių bendruomenės, kurias valstybės išstumia iš jų teisėtų žemių dėl savo ekonominių interesų. Tai liečia ir kitas bendruomenes, kurios valstybių traktuojamos kaip, anot Karen Fog Olwig, „kultūriškai radikaliai kitokios“, t. y. jos traktuojamos kaip „nesilaikančios taisyklių“ ir todėl papildomai disciplinuojamos. Jos labiausiai patiria diskriminaciją, net iki pat įkalinimo bei įsidarbinimo, būsto įsigijimo, sveikatos apsaugos ribojimus. O atsakas dažnai būna kultūrinis fundamentalizmas, vietininkiškumo pabrėžimas (*nativism*), etnonacionalizmas su kultūrinio paveldo kaip etninio grynumo ir naujų atskirties formų išskyrimas.

Ši sekcija taip pat apėmė socialinių ir kontrkultūrinių judėjimų, nukreiptų prieš

minėtas valstybių politikas, studijas stengiantis suprasti, kaip kuriamos naujos viešosios erdvės bei socialiniai tinklai ir kaip šie tampa politinio-teisinio pokyčio agentais. Šiuo požiūriu buvo parodyta, kaip antropologinė prieiga (holistinis požiūris ir etnografija) taikliai padeda naujoms žmogaus teisių sampratoms naujuose – transnacionalinių migracijų sukeltų įtampų ir į jas atsakančių socialinių judėjimų – kontekstuose. Geografiškai sekcija apėmė Afganistano, Artimųjų Rytų, Lotynų Amerikos ir Rytų Europos kontekstus nagrinėjant pabėgėlių, čiabuvių ir etninių mažumų problemas.

Tricia Redeker Hepner (JAV) skaitė pranešimą apie ekonominius migrantus bei pabėgėlius ir jų santykį su transnacionalia valstybe, nepajėgiančia kurti popabėgėliško pasaulio. Janet Chernela (JAV) pranešime aptarė Brazilijos čiabuvių situaciją – teises diskusijas tarp „kultūrinio genocido“ ir „akulūracijos“. Renato Athias (Brazilija) gvildeno išankstinių nuostatų kalbų klausimu žalą čiabuvių žmogaus teisėms. Lucasas Carneiro de Carvalho (JAV) gilinosi į trijų valstybių – Brazilijos, Gajanos ir Venesuelos – pasienio regiono čiabuvių santykį su šiomis skirtingomis nacionalinėmis valstybėmis joms sprendžiant žmogaus teisių bei pilietybės klausimus. Marieke van Houte iš Olandijos nagrinėjo afganų migrantų ir grįžtančių migrantų transnacionalinį visuomeninį aktyvumą. Autorius savo pranešime sprendė tiesiogiai neišreikšto politinio subjektyvumo bei jo suaktyvinimo per lenkų mažumos etnifikaciją Rytų Europoje klausimus, daugiausia dėmesio skirdamas Vilnijos žmonių situacijai, kaip jie yra politiškai veikiami dviejų valstybių – Lenkijos, tokių politinių programų kaip *lenko korta*, ir Lietuvos, kurioje jie kartais pristatomi kaip sulenkėję lietuviai, t. y. nė vienu atveju jie nėra traktuojami kaip patys savaime, kaip atskiri politinio veikimo subjektai.

Sekciją komentavo tikras žmogaus teisių antropologijos žinovas – Richardas Wilsonas (JAV), kuris ypač pabrėžė, kad reikia daugiau lyginamųjų situacijų tyrimų, pavyzdžiui, komentuodamas pranešimą apie lenkų mažumos atvejį, jis siūlė lyginti su bosnių atveju Serbijoje.

Dvi dėmesį patraukusios AAA „namų šalį“ ir „tėvyniškumą“ diasporoje aptariančios sekcijos buvo organizuotos Rachel Reynolds (JAV). Pirmoji buvo skirta „tėvyniškume“ išgyventoms patirtims ir strategijoms, o antroji – vietos ideologijai per pabėgėlių ir imigrantų prizmę aptarti. Čia pranešimus skaitė Dianna Shandy (JAV) – apie pabėgėlių ir diasporos tėvyniškumą ir empatiją, pabrėždama, kad reikia atskirti „namus“ kaip idėją nuo jų kaip praktikos, o šiuo aspektu juos nagrinėjant būtina matyti kaip holistiškai „įmontuotus“ į kontekstą. Tokiu atveju lengviau paaiškinti socialines perlaidas „į tėvynę“, t. y. filantropiją, kurios pagrindinė ašis – pagalba „tėvynėms“ kuriant viešąją gerovę, pavyzdžiui, statant ligonines ar mokyklas.

Christopheris Jenksas (JAV) gana provokuojančiame pranešime „Mėsa, ginklai ir Dievas: kaimo skeipai Amerikos didžiojoje autostradoje“ akcentavo amerikietiškąjį nacionalizmą ir religinę moralę, kurių, kaip jis sakė, „apstu pakelės stenduose, pavyzdžiui, ‚Make America white again‘, ‚Eat stake, wear furs‘, ‚You are entrancing country of God‘, darydamas išvadą, kad banalus ir sentimentalus nacionalizmas kuria performatyvią pilietybę.

Žymus Europos antropologijos specialistas Thomasas Wilsonas (JAV) vadovavo

vienos iš Europos antropologijos draugijos sekcijų apie *brexit* reikšmingumą. Čia Deborah Reed-Danahay (JAV) perskaitė pranešimą apie „naująjį netikrumą“, atsirandantį tarp prancūzų Londone, kur jiems tenka renacionalizuotis, t. y. iš londoniečių tapti užsieniečiais su savo pilietybėmis. Žinomas Balkanų antropologijos specialistas Robertas Haydenas skaitė pranešimą apie „etniškai apibrėžiamą suverenumą“, kuriuo, kaip jis sakė, pasižymi tiek buvusioji Jugoslavija (pirmoji iš visų šiandieninėje Europoje patyrusi iširimą), tiek ir postsocialistiniai dariniai, kai etninės mažumos dažnai nėra iki galo įpilietytos ir tik etninė dauguma naudojami ta privilegija. Todėl dėl tokio nacionalizmo vyks daugiau *brexitų*. Laslo Kurti (Vengrija) savo pranešime „Orbanizmas ir neliberalios politikos Europoje“ parodė populistinio liberalizmo sklaidos mastą Vengrijoje, akcentuodamas, koks stiprus yra nusiteikimas „prieš Sorosą“. Wilsonas pranešime „Baimė, nerimas ir galimybės ties Šiaurės Airijos pasieniu su Airijos Respublika“ pabrėžė, jog pasienio tarp Šiaurės ir Pietų Airijos gyventojų tyrimai atskleidė, kad vietiniai (Britanijos pusėje) nenori *brexit*, nes finansavimas iš Europos Sąjungos, vykstantis nuo 1998 m., skirtas būtent šios sienos reikalams spręsti.

Konferencijoje būta ir politinių pareiškimų – buvo bandoma patvirtinti rezoliuciją, apžvelgiančią Palestinos problemas ir smerkiančią naujų sienų tarp valstybių statybą, ypač pabrėžiant Izraelio sieną Vakarų Krante bei JAV prezidento Donaldo Trumpo eskaluojamą sienos tarp JAV ir Meksikos statybą.

Vytis Čiubrinskas